

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ, ЕТНОЛОГІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету історії та
міжнародних відносин
/Віталій АНДРЕЙКО/
«30» травня 2023 року



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІЗУАЛЬНА АНТРОПОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	034 Культурологія
Освітня програма	Культурологія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Візуальна антропологія» для здобувачів **першого (бакалаврського) рівня** вищої освіти галузі знань **03 Гуманітарні науки**, спеціальності **034 Культурологія**, освітньої програми «Культурологія».

Розробник: **Леньо П. Ю.**, к.і.н., доцент кафедри археології, етнології та культурології ФІМВ

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри **археології, етнології та культурології**

протокол № 11 від «9» червня 2023 р.

Завідувач кафедри  Надія КЕРЕЦМАН

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин

протокол № 8 від «30» червня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії  Світлана МИШКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма Навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3.5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105	2	3
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3.2 самостійна робота – 3	3	6
	Лекції:	
	32	12
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	53	89

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Візуальна антропологія**» є засвоєння матеріалу з предметного поля візуальної антропології, згідно якої візуальні об'єкти вивчаються як соціальні та культурні практики, які конструюють реальність, а видимі образи інтерпретуються як особливий вид тексту та важливе історичне джерело.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	ЗК – 02
Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ЗК – 03
Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми	ЗК – 04
Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	ЗК – 06

Фахові компетентності

Здатність презентувати результати професійної діяльності в усній та письмовій формі, надавати відповідну аргументацію.	ФК-01
Здатність критично аналізувати культурні явища та процеси з використанням загальнонаукових та спеціальних наукових методів;	ФК-03
Здатність розуміти та інтерпретувати джерела культури (писемні, речові, візуальні) з урахуванням різних контекстів (історичного, соціального, антропологічного, політичного, релігійного, екологічного тощо).	ФК-04
Здатність використовувати різноманітні джерела інформації та методологічний апарат культурології для виявлення, аналізу культурних потреб суспільства	ФК-05

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Візуальна антропологія**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

Шифр НД за ОП:

ОК 01. Вступ до спеціальності

ОК 08. Загальна теорія мистецтва

ОК 15. Соціальна (культурна антропологія)

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Візуальна антропологія**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мати навички критичного мислення, викладати у зрозумілий спосіб власні думки, здійснювати їх аргументацію	ПРН-1
Аналізувати, коментувати, узагальнювати, наукові та аналітичні тексти культурологічного характеру	ПРН-2
Створювати логічно і структурно організовані тексти з питань культурології, відповідно до спеціалізації.	ПРН-3
Інтерпретувати культурні джерела (речові, друковані, візуальні, художні) з використанням спеціальної літератури та визначених методик, аргументовано викладати умовиводи щодо їх змісту.	ПРН-8

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Візуальна антропологія»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Розбиратися в предметі дисципліни «Візуальна антропологія»	ПНР 1
Володіти понятійно-категоріальним апаратом курсу, основними підходами до візуальності, як твореної реальності	ПНР 2
Вміти обирати тему дослідження та створювати узагальнюючі тексти на основі її реалізації	ПНР 3
Володіти методиками аналізу та інтерпретації візуальних джерел різного походження	ПНР 8

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: відповіді на семінарських заняттях, контрольні роботи, залік.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю : доповіді на семінарських заняттях, виконання практичних завдань. Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних заняттях, захист реферату

Форма модульного контролю : письмова контрольна робота. Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання.

Форма підсумкового семестрового контролю : усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

	Поточне оцінювання та самостійна робота		Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	60	100
20	20	20		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота		Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	60	100
30	30		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	10	40	10	40
Модульна контрольна робота	1	60	1	60
Разом		100		100

Об'єктами поточного контролю знань студентів є :

- Активність та результативність роботи на практичних заняттях
- Виконання завдань самостійного опрацювання
- Виконання індивідуальної роботи

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Виконання модульної контрольної роботи передбачає розгорнуті письмові відповіді на 2 завдання/питання. Кожна правильна відповідь максимально оцінюється в 30 балів. До модульної контрольної роботи допускаються студенти які відвідали не менше 90 % аудиторних занять і отримали не менше 60 % від можливої кількості балів за поточну роботу.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	Відмінно	Зараховано
82 - 89	B	Добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D		
60 - 63	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
--------	----------	--	---

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Вступ до предмету дисципліни.

Предмет та завдання курсу. Основні підходи візуальної антропології (ВА). Історія становлення ВА. Роль та місце фото та кінодокументалістики в етнографічній/етнологічній праці. Фотографія як об'єкт та інструмент дослідження в антропології. Студійні та сімейні фотографії. Види сімейних фотографій та їх джерелознавчий характер. Антропологія в кінематографі. Антропологія кіно. Вплив етнографічного кіно на попкультуру. Вітчизняне етнографічне кіно. Етнографічне кіно на Закарпатті. Студентське етнографічне кіно УжНУ. Фото та відеоматеріали в контексті антропологічних польових досліджень.

Тема 2. Візуально-антропологічні дослідження

Предмет та завдання сучасної ВА. ВА як підхід до інтерпретації візуального, вивчення мікроконтекстів повсякдення, способів та практик виробництва й використання візуальних та медійних образів. Дослідження візуальних репрезентацій через оптику різних культур. Візуалізація понять та інтерпретації образів. Візуальні джерела. Функції візуальних даних в антропології. Презентація та інтерпретація даних. Поняття візуальної культури, соціалізація зору. Мова візуальних повідомлень як культурний текст. Візуальне як контекст культурного виробництва, соціальної взаємодії та індивідуального досвіду.

Тема 3. Візуальне конструювання культурних та соціальних сенсів.

Фотографи як моральні авторитети. Виробництво сенсів та труднощі інтерпретацій. Візуальне конструювання соціальних проблем. Презентація та саморепрезентація об'єктів фотографування через призму постколоніальної оптики (приклад Закарпаття міжвоєнного періоду). Візуальні засоби соціального впливу. Проблематизація візуальних медіа в міждисциплінарних дослідженнях. Прикладні ефекти соціальної критики візуальних медіа. Традиції та форми візуалізації соціальних проблем. Документальна фотографія. Поетика та політика візуальних репрезентацій соціальних проблем. Візуальний образ як інструмент. Візуальний образ як мем.

Модуль 2

Тема 4. Фотографія як культурна та соціальна практика

Основи семіотики. Праці Ролана Барта. Методи аналізу газетних фотографій (приклад Яна Плампера). Семіотичний («іманентний») аналіз. Вербальність та образність. Парадокс фотографії як повідомлення без коду, денотативного повідомлення, аналога реальності. Фактори конотативності газетної фотографії. Код конотативної системи. Подвійна сутність фотографії. Прийоми конотації : монтаж, поза, об'єкти, естетизм. Текст та образ. Мета тексту. Сприйняття фотографії. Категоризація. «Домовна денотація». П'єр Бурдьє про фотографію як середнє мистецтво. «Тривіальна фотографія» як система схем сприйняття, мислення та оцінок.

Фотографія як соціальна практика буржуа. Відношення до фотографії селян та робітників. Інтеграційна функція сімейної фотографії. Весільні фотографії, як соціограми. Музеефікація фотографії. Соціальна логіка фотографування. Соціальне значення позування. Легітимізація фотографії. Сюзен Сонтаг "Про фотографію". Експансія фотопогляду. Нова етика бачення. Процес фотографування як придбання предметів. Сімейний альбом як свідчення цілісності групи. Фотографування як перетворення досвіду на зображення, сувенір. Фотографування та моральність.

Тема 5. Аналіз кінорепрезентацій

Поняття репрезентацій. Основні підходи до аналізу репрезентацій. Cultural studies: суб'єктність, політекономія, гегемонія культури як механізм. Соціологія кіно: основні підходи. Кіно як соціальний інститут, спосіб виробництва, текст та читання тексту. Структура виробництва фільму. Орієнтація кінопродукції на різні аудиторії. Аматорське кіно як джерело антропологічних досліджень. Економічний, соціальний та правовий контексти кіновиробництва, гендерні аспекти. Аналіз тексту: контент-аналіз як дослідницька техніка об'єктивного, систематичного та кількісного опису явного змісту комунікації; критичний дискурс аналіз, якісний контент-аналіз. Семіотика. Знаки, знакові системи мови та образів, знакові системи мистецтва, фотографії, фільму, телешоу. Коди, відправник та одержувач, інтерпретація. Аналіз репрезентацій. Морфологія чарівної казки: Володимир Пропп, Умберто Еко. Функції персонажів у структурі нарратива. Кіно-нарратив. Бінарні опозиції. Тематичні визначення. Screen теорія. Аналіз аудиторій. Медіатизація простору як практики освоєння.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
3-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Вступ до предмету дисципліни	13	6	4			3
Тема 2. Візуально-антропологічні дослідження	20	6	4			10
Тема 3. Візуальне конструювання культурних та соціальних сенсів	21	4	2			15
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	56	18	10			28
Модуль 2						
Тема 4. Фотографія як культурна та соціальна практика	27	6	6			15
Тема 5. Аналіз кінорепрезентацій	20	6	4			10
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	49	14	10			25
Разом за семестр	105	32	20			53

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
3-й семестр						
Модуль 1						
Тема 1. Вступ до предмету дисципліни	11	2				9
Тема 2. Візуально-антропологічні дослідження	22	2				20
Тема 3. Візуальне конструювання культурних та соціальних сенсів	24	2	2			20
Модуль 2						
Тема 4. Фотографія як культурна та соціальна практика	24	4				20
Тема 5. Аналіз кінорепрезентацій	24	2	2			20
Модульна контрольна робота						
Разом за модуль						
Разом за семестр	105	12	4			89

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		денна	заочна
1	Методи візуальних досліджень	4	2
2	Візуальне конструювання культурних практик	4	
3	Фотографування як соціальна практика	4	
4	Сімейні фотографії як джерело	4	2
5	Етнографічне кіно	4	
Разом		20	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Методи візуального аналізу	10	20
2	Соціальні практики фотографування (на прикладі України)	10	15
3	Звуки та візуальні образи як презентація культур	10	15
4	Медіатизація простору (на прикладі Карпат)	10	19
5	Документальне кіно як етнографічне джерело	13	20
Разом		53	89

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Назвіть основні види візуальних даних
2. Розкажіть про основні методи візуальних досліджень
3. Наративна структура кіно: основні елементи
4. Що таке «аналіз аудиторій»?
5. Чим відрізняються підходи до вивчення візуальних образів «контент» та «контекст»?
6. У чому полягають завдання та основні ідеї семіотики?
7. Що таке punctum та studium за Р. Бартом
8. Що таке фото-інтерв'ю?
9. Визначення конотації та денотації за Бартом. Прийоми конотації.
10. Функції документального кіно за М. Реновим
11. Основні функції сімейної фотографії, за Пьером Бурдьє
12. Основні ідеї семіотики газетної фотографії за Роланом Бартом
13. Аналіз газетних зображень за методом Яна Плампера.
14. Стадії фото-інтерв'ю, згідно з Б. Колбом
15. Уявлення про художню фотографію у П. Бурдьє
16. Розуміння фотогенічність у С. Зонтаг
17. Пояснення механізмів несвідомої ідентифікації щодо Л. Малві
18. Способи конотації по Р. Барту
19. Основні жанри художнього твору за В.Проппом
20. Фотографія як джерело та практика в етнографії Закарпаття

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

З метою підвищення якості засвоєння матеріалу при проведенні занять використовуються різноманітні демонстраційні матеріали: фрагменти публікацій, аудіо-візуальні джерела та фільми, джерельної літератури. Проведення занять передбачає стандартно обладнані навчальні аудиторії та використання технічних засобів (ноутбук, проектор).

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Дельєж Робер. Нариси з історії антропології. Школи, автори, теорії. Київ : Видавничий дім : «Києво-Могилянська академія», 2008. 287 с.
2. Дмитрюк В.В. Історико-антропологічна варіативність функціонування фотографії у культурах Одещини. Арх. дис. канд. іст. наук. Львів 2019. 19 с.
3. Музична культура України і документальний кінематограф (за матеріалами ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного) : довідник / авт.-упоряд. О. Литвинова ; [голов, ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного. К., 2014. 492 с.
4. Нові підходи до історіописання / упорядк. Берк П. К. : Ніка-Центр, 2010. 638 с.
5. Шліхта Наталя. Історія радянського суспільства. Курс лекцій. Харків : Акта, 2015. 252 с.
6. Banks M. Visual research methods http://www.soc.surrey.ac.uk/nigel_gilbert.htm
7. Bonnell Victoria E. Iconography of power. Soviet Political Posters under Lenin and Stalin. Berkley – Los Angeles – London: University of California Press. 1999. 363 s.

8. Burke Peter. Eyewitnessing. The Uses of Images as Historical Evidence. London : Reaktion book LTD 2001, 224 s.
9. Falt'anova L'ubica. Vidiek vo fotografii umeleckych fotografov // Etnologicke rozpravy 1/2001, S. 107-111.
10. Ruby J. "Visual Anthropology." In Encyclopedia of Cultural Anthropology, David Levinson and Melvin Ember, editors. New York: Henry Holt and Company, vol. 4:1345-1351, 1996.
11. Ruby J. Picturing Culture: Essays on Film and Anthropology. Chicago: University of Chicago Press, 2000. MacDougall D. Transcultural Cinema. Princeton: Princeton University Press, 1998.
12. Pink S. The Future of Visual Anthropology: Engaging the Senses. L., 2006 Visual Interventions: Applied Visual Anthropology / S. Pink (ed.). Berghahn Books, 2009.
13. Mitchell C. Doing Visual Research // SAGE Publication Ltd., 2011.
14. Prins H.E.L., Ruby J. (eds.) "The Origins of Visual Anthropology." Visual Anthropology Review. Vol. 17 (2), 2001-2002.
15. Plickova Ester. Narodopis a fotografia. Reflexia prevazne fragmentarna // Etnologicke rozpravy 1/2001, S. 101-106.
16. Sikora Slawomir. Fotografia miedzy dokumentem a symbolem. Instytut Sztuki PAN Izabelin 2004, 230 s.
17. Sikora Slawomir. Film I paradoksy wizualnosci. Praktykowanie antropologii. Warszawa : Wydawnictwo DIG, 2012, 347 p.
18. Sontag Susan. On photography. New York : Picador, 2001, 224 p.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)